

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 20. De præscriptione, seu vsucapione, tanquam speciali causa
excusante à restitutione,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

suus, & quem deserere coactus, verè statu suo excidere cenferur; sed tamen, quia tale quid ideo accidit, quod prodigè, luxuriosè, ac vanè sua expenderit, creditor est rationabiliter inuitus, talem statum nutiri bonis de quibus iustitia postulat restitutionem sibi fieri. Vnde vt bene monet à Nauar. in eod. cap. 4. m. 43. debent suæ conscientie consulere mercatores, & alij qui lucris excessiuis iniustus repente euadunt diuites: ob idque magnum sustentant statum: quia tenentur eum imminuere, non solum parè viuendo: sed, si id non sufficiat, omnino restituendo: quia in eo non afficiuntur damno, sed à damno inferendo ipsi cessabunt.

288.

Neque obstat, quod forte non simul, sed paulatim tot debita contraxerint; nam nihil refert, quod simul, aut quod paulatim aliquem spolies. Necitem obstat beneficium cedentium bonis; cum intentio Principum non sit, per leges in fauorem cedentium bonis in Republica latas, talibus inuasoribus alienorum, iniuste facere potestatem fraudandi creditores parte debitorum: que necessaria sit ipsis ad statum malè acquisitum, aut malè conseruatum, sustentandum. Immo, vt idem author consequenter docet in num. 60. ne talis possit esse iusta: nisi ipsi creditores rationabiliter debeant veile. Non enim putandum est principem habere potestatem prohibito disponendi de rebus subditorum; sed tantum pro ratione necessitatis, qua ad commune Reipub. bonum ipse indiget bonis priuatorum: vt ad hostium incursum propulandum, vel ad ingruens bellum, vel ad alia, quorum est vt gens necessitas in Reipub. Quo in genere poni non potest, vt illi de quibus agimus, retineant suum statum: cum potius ad bonum commune pertinere videatur, ne decens sustentatio illis relinquatur, vt prædicatur ipsis occasio debita illicitè contrahendi, aut sua bona turpiter expendendi ob ralem spem.

Verumtamen tales circumstantie interdum concurrere possunt, vt is quoque compassione dignus sit; qui ob incidètem ex improuiso calamitatem, in eas angustias redactus est, vt debita olim ex delicto constata, dissoluere non possit. Qua in re sequendum est boni prudentisque viri iudicia.

Existimat verò idem Petrus à Nauar. ibidem nu. 58. tales debitores perinde ac alios, postquam bonis cesserunt, si necessaria ad decentiam sui status licè è deinceps acquisierint, posse illa ipsa retinere ad eiusdem status tanquam licitè acquisiti conseruationem. Pro quo facit quod leges in præced. cap. num. 253. relata, tale beneficium conferant absolutè, & sine restitutione ad eos, qui postquam bona fide contraxerunt debita, magnam iacturam rerum suarum propterea fecerunt, quod suscepta ab eis graui negotia, ex quibus lucrum sperabant, non successerunt.

289.

Aduerte autem quod idem habet in præced. num. 48. ex Iosepho Angles: non modo debitores ex delicto, sed etiam debitores ex contractu teneri restituere aliena, quæ apud ipsos extiterint eadem numero: etiamsi ex ea restitutione cogantur mutare statum: quia cum non acquisierint talium rerum dominium, non possunt magis ad sui status sustentationem illis vt, quam aliis, quas non possident.

Aduerte præterea (quod bene notar Molina De iustitia & iure tract. 2. disput. 754. col. 3.) non carere probabilitate etiam debitorem ex contractu, compelli posse ad statim soluendum, quantumuis ei decidendum sit à suo statu: si quidè ex dilatione solutionis, non sit spes ipsis aliquando soluturum, eo quod tales sint circumstantie, vt præsumendum sit potius in dies minus habiturum, quam acquisiturum bona ex quibus soluar. Ratio est, quod creditor non videatur teneri consentire, vt bona ipsius detineantur, ad hoc vt detentor non decidat à suo statu: præsertim cum humana conditio ferat, vt homines sicut prospera fortuna vsi, ab inferiori statu ascendunt ad superiorem: sic aduersa pressi, à superiori statu descendunt ad inferiorem. Accedit quod viz alioqui excusari possent, quæ in foro externo sunt subhastationes bonorum omnium debitoris, quando magnitudo contracti æris alieni exigit eas fieri, ad plenè satisfaciendum creditoribus.

Aduerte tertio, quod cum difficillimum sit, pro vt attingit Couarr. ad regulam Peccatum, prima parte num. 2. in particulari statuere, quando iuxta prædicta detrimentum notabile debi-

toris, cum medico creditoris concurrat: Confessarium agendo cum Pœnitente obligato ad restitutionem quam commisit, debere ob oculos habere documentum quod D. Anton. 2. par. tit. 2. c. 8. col. antepen. tradidit his verbis Cùm multa prudentia hoc negotium agendum est: & cum efficaciter videntur (debitores intellige) facere quod possunt ad restituendum, & in aliis se bene habere & cum timore Dei: credo quod possint obfolui & communicari.

Aduerte tandem quod ex Medina & Soto habet Lud. Molina de iust & iure tract. 2. disput. 756. nu. 1. non esse liberum Confessario facere debitori potestatem restituendi paulatim, diffrendive integram solutionem. Nam id spectat ad creditorem: cuius ille non constituitur procurator, ita vt possit nomine ipsius dilationem restitutionis concedere: neque ipsius inuenus, est arbitri inter creditorem ipsum & debitorem, ad ferendam sententiam de eorum negotio: sed munus Iudicis in causa Dei ad absoluendum à peccatis, inuentum verè pœnitentem.

QVÆSTIO VI.

An in casibus in quibus debitor se soluturum iurauit, possit vii compensatione quæ tantumdem remittit ac creditori.

Pro parte negatiua facit quod iuramentum de re licita factum, seruari debeat iuxta secundum præceptum Decalogi. Pro affirmatiua autem, quod æquiparentur remittere debitum, & debitorem se à debito liberare, tantumdem creditori condonando. Distinguentium est autem cum Medina in Cod. Dereb. restit. quest. 3. sub finem: ac dicendum: quod cum in foro conscientie iuramentum non obliget nisi secundum voluntatem iurantis: si intentio ipsius determinata fuerit ad numerandi creditori decem, tunc compensationem non habere locum; quia iuramentum de terminata factum obstat. Si verò intentio ipsius non fuerit determinata ad dandum creditori decem: tunc siue decem soluerit, siue debitum æquale remiserit, satis facere iuramento. Quod quidem procedit siue alter ille esset iuranti debitor tempore iuramenti, siue postea factus fuerit; & siue hinc inde eodem modo, siue diuersimodè contracta sint debita: vt v. g. vnum ex reali mutuatione, aliove contractu: & alterum ex promissione firmata iuramento. Qua de re fusius idem author disserit: sed de iuramenti vi alias ex instituto, in sequenti lib. 18.

CAPVT XX.

De prescriptione siue vsucapione, tanquam speciali causa excusante à restitutione.

SVM MARI VM.

- 391 In quo consistat prescriptio, siue vsucapio excusans ab obligatione restituendi.
 292 Quod requiritur ad possessionem, & quam.
 293 De bona fide, cum qua debet esse talis possessio.
 294 De ignorantia inducente ipsam bonam fidem.
 295 Titulum ad prescriptionem requisitum, sufficit presumptum esse, quod sit verum.
 296 De continuatione possessionis bona fide, per totum tempus à lege constitutum ad prescribendum.
 297 De tempore à lege constituto ad prescribendum rem mobilem.
 298 De constituto ad prescribendum rem immobilem.
 299 De prescriptione immemoriali.
 300 Completa prescriptio legitima, non manet in conscientia obligatio restituendi rem, per eam acquisitam.
 301 Quomodo possit quis rem taliter omissam, recuperare per restitutionem in integrum.

De prescriptioe & vsucapione præter ceteros eruditè & copiosè disserunt Couar. ad regulam Possessor De regulis iuris in 6. & Lud. Molina De iust. & iure tract. 2. disput. 60. & aliquot sequentibus; qui & alios citant. Quæ autem ad institutum nostrum faciant, complectemur aliquot propositio-nibus.

De eo in quo consistit præscriptio seu vsucapio.

Prima est, Præscriptio seu vsucapio, prout est causa excusans à restitutione. consistit in acquisitione dominij vtilis, vel directi rei alienæ, per continuam possessionem bonæ fidei, spatio temporis à lege definitio. Vbi aduertendum, secundum vulgarem & communem vtriusque iuris interpretum loquendi modum; inter nomina præscriptionis, & vsucapionis, non aliter differre, quam quod illud dicitur de acquisitione rei alienæ immobilis: vt prædij, vel domus: & hoc de acquisitione rei alienæ mobilis: vt equi, vestis, pecunie, &c. Aduertendum secundò, dominium vtile dici illud, quod quis in rem habet, tantum in ordine ad fructus: & ideo tanquam continens tantum vtilitatem rei, vocatur dominium vtile. Directum verò dominium illud vocatur, quod quis habet in rem, non etiam in fructus: istiusmodi est dominium feudicium: cum quo licet concessa sit rei vtilitas seu fructus; reuera tamen illius proprietates. Aduertendum tertio, iis quæ sequuntur hac in propositione, indicari condiciones in præscriptione requisitas, vt ea vim habeat excusandi à restitutione: pro quarum explicatione subiiciuntur sequentes propositiones.

De possessione bonæ fidei requisita ad præscriptionem.

Secunda igitur propositio est, Præscriptionem excusantem à restitutione rei alienæ, requirere eiusdem rei possessionem bonæ fidei. Hæc patet ex regula secunda & tertia in 6. huius enim verba sunt. Sine possessione præscriptio non procedit: illius verò, Possessor malæ fidei vllò tempore non præscribit. De quo est etiam præclarus textus in cap. finali. De præscriptionibus. Ex quo adhuc habetur abrogatas esse leges ciuiles, statuente procedere triginta aut quadraginta annorum præscriptionem cum mala fide. De qua re est alius textus expressior in cap. Vigilanti, eodem titulo.

Intelligitur autem ex hac propositione, eum qui non est capax possessionis alicuius rei, nec posse illam præscribere: sicque filij (quod Molina aliis citatis habet sub finem disput. 62.) vt laici; quia capax non est possessionis rerum sacrarum, neque illas præscribere. Id quod de decimis proprio nomine exigendis (eo scilicet modo quo spectat ad Ecclesiasticos) constat ex cap. Causam De præscriptionibus. Fieri similiter vt Religiosus professus, qui ob votum paupertatis non est capax dominij, quo aliquid possideat nomine proprio, nequeat præscribere. Vbi aduertendum ex eo quod possidere proprio nomine, requiritur ad præscriptionem, item fieri (quod idem quoque author in eadem disp. habet) vt colonus, conductor, depositarius, & alij similes, qui iusto titulo quidem, non tamen proprio nomine res aliquas possident, eas nunquam præscribant. Itemque vt Tutor, Curator, Procurator, seruus, filius familias, prout alijs acquiritur: quatenus tales, non præscribant sibi, sed iis qui per ipsos possident. Fieri demum vt vsufructuarius: quia fructus tantum rei possidet proprio nomine, non autem rem ipsam, possit illos præscribere, non item hanc.

Porro bona fides, de qua mentio est, consistit in hoc, quod quis indubitanter & quietà conscientia credat rem quam possidet esse suam. Vnde si ex aliqua probabilis ratione (non item si ex leui, seu ex qua prudens nihil moueri debeat) conscientia remordeat, quod talis res non sit sua, desinit bona fides requisita ad præscribendum. Ratio est, quia vt quis rem quam antea non habebat incipiat iuste sibi vsurpare, debet determinate iudicare: vel esse nullius; & ideo fieri primò occupantis; vel certe suam esse, quantumuis id antea non aduertit. Nam dubitans sitne sua an aliena, iniuste agit eam sibi arrogans, cum ipsius conditio non sit melior, quam alterius. Aduertendum verò, vt quis bonæ fidei possessor esse, atque adeo præscribere posse censeatur: non sufficere si indubitanter credat rem quam possidet suam esse; nisi meritò id sibi persuadeat. Si enim vel ignorantia affectata, vel quacumque alia ratione crassa, persuadeat sibi eam esse suam, non dicitur bona fide possidere: cum in eo committatur peccatum acceptationis rei alienæ, inducens obligationem ad restitutionem; non autem ab ea excusans iure canonico, à quo

peninde reprobatur, ac si interuenisset notitia rei alienæ. Ita communiter Doctores sentire meminit Molina disp. 64. sub initium.

Quod consequenter ille tractat, An ad inducendam bonam fidem sufficientem ad præscriptionem, valeat non tantum ignorantia facti, qualis est si rem acceperis à fure nesciens esse furem: sed etiam ignorantia iuris, qualis est cum quis emit à Prelato nesciens requiri consensum Capituli: tractant etiam tum ante eum Covarr. ad Possessor 2. part. §. 7. à numero 7. tum post eum Leon. Lessius de iust. & iure libro 2. cap. 6. dubit. 5. Contenti esse possumus pro praxi attigisse triplex illorum dictum.

Primum est: Iuris clari ignorantiam, etiam inculpatam, non sufficere ad præscriptionem. Ratio est, quod præscriptio constat tantum lege humana: ideoque possit per hanc circumscribi ac restringi: sicut fit per legem Nunquam ff. De vsucapionibus, atque alias quas ijdem authores commemorant. Illius enim verba sunt, Nunquam in vsucapionibus, iuris error prodesse potest.

Secundum est: Ignorantiam ipsam iuris inculpatam sufficere posse ad præscribendos fructus perceptos ex re per illam possessa. Pro quo, citatis Nauarro & Covarr. Lessius adfert; quod talis ignorantia censeatur facti potius, quam iuris: vt pote quæ possessor putat se ex re sua fructus percipere.

Tertium est: Ignorantiam iuris verè dubij, seu de quo vtriusque sunt diuersæ multorum sententiæ, sufficere posse ad inducendam bonam fidem, requisitam ad præscriptionem. Pro quo facit quod in praxi possumus vtrambilibet dubij partem probabilem sequi. Sic ergo ille qui comparauit sibi aliquid contractu ambiguo, seu de quo in vtriusque partem sunt nobilium Doctorum sententiæ, potest illud præscribere.

De titulo, cum possessione bonæ fidei, ad præscriptionem requisito.

Tertia propositio est, Ad præscriptionem, cum possessione bonæ fidei, requiritur titulus, seu ratio & causa aliqua, ex qua nasci possit dominium. Hæc patet: quia si talis causa qualis est donatio, testamentum, vel successio ab intestato, emptio, vel permutatio, &c. defuerit; nihil erit cur quis sibi rei dominium vendicat: eamque tanquam suam bona fide possidere censeatur potius, quam quilibet alius. Non est autem necessarium, titulum esse verum, seu validum: quoniam qui cum tali possidet, non eget præscriptione; vt pote per eum verè adeptus dominium: sed sufficit vt probabiliter putetur verus, etiam si reuera sit inualidus: quia licet non transferat dominium in possidentem; ipsum tamen efficit habilem ac dispositum ad tanto vel tanto tempore præscribendum, sibiue acquirendum dominium autoritate iuris humani: habentis locum in conscientia, cum sit fundatum in naturali æquitate. Namque ratio illius statuendi est bonum commune vt expressum est in lege i. ff. De vsucapionibus; habeturque ex cap. Vigilanti, De præscriptionibus: Atque naturalis æquitas postulat vt communi bono provideatur, quantum fieri potest sine peccato: prout potest per præscriptionem bonæ fidei; non verò per præscriptionem malæ fidei: quæ proinde iure canonico abrogatur omnino in eodem cap. Vigilanti.

Iam titulus præsumptus sic illustratur exemplo. Emptio, permutatio, donatio, &c. sunt ex se veri tituli: si tamen is qui vendit, permutat, aut donat rem aliquam, non fuerit illius legitimus dominus, iidem tituli desinunt esse veri, ac quibus transferatur dominium: at tamen sunt tituli præsumpti, per quos is qui rem ipsam possidet, ignorans probabiliter illorū conditionem, idoneus est ad præscribendum: licet iidem non sufficiant ad transferendum dominium.

Ad hæc, quod eiusmodi titulus debeat cognitus esse quædo ius commune repugnat præscribenti (sicut censeatur cum prohibet ipsum possidere rem de qua agitur, vt laicum de ceteris, iuxta cap. Causam, De præscriptionibus: & hæredes vsurarij vsurariæ ab eo accepta iuxta cap. Tua nos, & cap. Michacl, De vsuris) argumento est, quod in cap. De præscript. in 6. talis debeat allegare & probare suæ præscriptionis titulum. Qua de re videri potest glossa ad cap. Si diligenti, De præscriptionibus, verbo iustus titulus. Non esse verò

necessariam talem notitiam, quando ius commune non repugnat prescriptioni, consequens est ex eo quod eadem glossa habet, & pluribus persequitur Couar. ad regulam Possessor par. 2. § 8. num. 1. & 2. tunc ad prescriptionem sufficere posse, quod quis rem bona fide possideat. Quod quidem dictum fundari censetur in eo, quod necessarium non sit, ut quisque nouerit quo speciali titulo res suas possideat: alioqui enim cum plerumque contingat multa in rebus haberi, non recordando utrum ex emptione, vel donatione, aliave ratione possideantur, oporteret talia se abdicare, quod nimis durum est.

De continuatione possessionis bonae fidei, per totum tempus a lege constitutum ad praescribendum.

296. **Q**uarta propositio est. Ad prescriptionem minimè sufficere, possessionem rei bona fide inchoari: sed requiri, ut eadem bona fides continuetur per totum tempus constitutum a lege. Haec habetur ex 2. regula iuris in 6. secundum utramque sententiam quam eam habere, glossa ad eandem notat, & ex cap. Vigilanti, De prescriptionibus. Ex ea autem consequens est, quod communitè tradunt Doctores, si quando contingat possessionem bonae fidei interrompi, totum tempus praecedens perire praescribenti: sique postea bonam fidem iterum acquirat, debere de nouo incipere, ad hoc ut tempus lege definitum habeatur. Cuiusmodi interruptio, quae vel possessio, vel bona fides, vel utraque deest, dicitur naturalis: eo quod sit praesentium ad naturam praescriptionis. Praeterquam alia constituitur, quae civilis vocatur, eo quod fiat per actum fori civilis, ut per litis contestationem vel citationem, de qua pluribus Couar. in eadem 2. par. §. 12. a numero quarto, & post eam Ludou. Molina De iust. & iure tract. 2. disput. 78. sed ad nostrum institutum minus accommodatis. Ideoque illis omissis addemus quod ad ipsum magis facit: nimirum ratione cessationis, interdum prescriptionem cessare, non quidem interrompi: sed solum non currere seu dormire: tuncque tempus in quo inceptum, tanquam continuatum posse computari cum tempore quod sequitur, postquam ea dormire desinit: ita ut ex utroque tempore constituatur unum integrum necessarium ad praescribendum.

Ceterum nouem sunt tempora in quibus praescriptio non interruptitur; dormit tamen, nec currit: quae ex Panormit. refert Syluester in verbo Praescriptio l. quae st. 9. apud quem passim obuium relinquemus videnda ei qui uolet: contenti monere quod per eam omnia reducuntur ad tempus in quo datur impedimentum agendi in iudicio fori externi. Memineris autem ex eo quod rei possessio transeat ab uno in alterum si quidem uterque bona fide possideat, non interrompi, nec dormire praescriptionem: sed utrumque tempus illud computandum esse ad constituendum unum integrum, ad praescriptionem necessarium. Id quod Molina admonet in fine citatae disput. 78. & habetur ex lege unica Cod. De usufructu transformanda.

De tempore a lege constituto ad praescribendum.

297. **Q**uinta propositio est. Ad validitatem praescriptionis necessarium est spatium temporis ab humana lege constitutum. Ratio huius est, quod praescriptio vim quam habet transferendi dominium, accipiat totam ab ipsa lege humana, quae ad illam determinat certum temporis spatium de quo sic accipit. Cum duplex sit praescriptio siue usufructio: una rerum mobilium, id est, earum quae loco moueri possunt ut animalia, vestes, pecuniae, ex altera uero rerum immobilium, ut praediorum: ad prioris validitatem (ex initio tituli De usufructibus Instituitis & ex lege unica Cod. De usufructu transformanda) requiritur possessio bonae fidei continuata per tres annos. Idque si cum possessione bonae fidei coniunctus sit titulus, qui allegari probarique possit: ut ex lege Celsus ff. De usufructibus. & ex l. Nullo, Cod. De rei uenditione, Couar. ad reg. Possessor par. 2. §. 5. nu. 2. notat alii citatis Ex quo in praeced. §. 2. num. 5. addit iuxta communem sententiam, id locum habere, non modo in rebus priuatorum, sed etiam in rebus Ecclesiarum; ex authentica. Quas actiones Cod. De sacrosanctis Ecclesiis. De cuius Authenticae auctoritate constat ex cap. penult. & ultimo 16. quae st. 3. Sine titulo

autem quod allegari possit, praescriptione validari spatio 30. annorum Molina in cit. tractatu disput. 68. conclus. 8. probat quia cum per tantum spatium temporis rerum immobilium sine titulo ualideatur, ut post dicitur: multo magis eodem temporis spatio rerum mobilium praescriptio ualideatur.

De tempore lege constituto ad praescriptionem rerum immobilium.

298. **U**t autem ualide praescribantur res immobiles, ex initio tituli De usufructu. Instituitis; & ex lege Cum in longi. Cod. De praescript. longi temporis requiritur cum titulo longum tempus; quod est decem annorum inter praesentes, eorumque qui in eodem territorio habitant, & 20. annorum inter absentes, siue eos qui habitant in diuersis territoriis. Sine titulo autem requiritur tempus longissimum: quod respectu priuatorum est 30. annorum ex cap. Sanctorum De praescriptionibus: & 40. annorum respectu Ecclesiarum, aliorumque locorum piorum. Namque tantum spatium requiritur ad praescribendum contra Ecclesiam, pater ex cap. De quarta, eodem titulo. Similiter ad praescribendum contra alia loca pia, quae sunt hospitales, & monasteria, habetur ex authentica Quas actiones Cod. De sacrosanctis Ecclesiis. Ex qua adhuc habetur singulare Ecclesiae Romanae privilegium, quo bona illius immobilia praescribi nequeunt spatio minore quam centum annorum. Idem habetur ex iure canonico, in cap. Ad audientiam, & sequenti. De praescriptionibus.

Ceterum contingunt in his nonnullae uarietates siue respectu quarundam personarum, quibus ius fauet: ut pupillis & minoribus ob aetatem, & Principibus ob dignitatem: siue diuersarum rerum. Nec enim ipso rerum immobilium nomine praedia tantum & id genus alia bona, comprehenduntur: sed etiam iura & actiones ad illa: tuncque beneficia, census, redditus, seruitus, ususfructus, & eiusmodi alia: quae ad instar rerum immobilium fructum commoditate uenue adferunt. Verum quia tales iuris civilis quasi apices, ad iurisconsultos proprie spectant, tantum mouebimus de illis scire uolentem, posse recurrere ad Ludouicum Molinam, qui in memorato tractatu 2. De iustis, & iure, de iisdem copiose disserit a disput. 69. ad 80. & breuius apud Leonardum Lessium lib. 2. De iustitia & iure cap. 6. dubit. 8. & sequentibus.

299. Porro praeter praedictas, datur praescriptio immemorialis (de qua idem Molina disput. 76.) seu de cuius initio non extat memoria: prout censetur contingere, cum initium illius excedit memoriam senum, qui modo sunt: etiam quoad ea quae ex auditu & traditione suorum maiorum accepterunt. Sicque (ut ex Couar. alios citant habet Molina ibid. versus medium) illius probatio facienda est per testes qui asserant se possessionem talis rei, apud talem semper audiuisse & uidisse, nec unquam audiuisse aut uidisse contrarium; de illaque semper fuisse communem opinionem & famam: & neque extare, neque apud suos maiores extitisse memoriam de contrario, aut de initio eiusdem possessionis. Non est autem dubitatio, quin talis, tanquam longissimi temporis, ualida censeri debeat.

Responsio ad quaestionem. An praescriptio penitus tollat obligationem ad restitutionem.

300. **H**aec continetur duabus propositionibus. Prior est: Possessione bonae fidei continuata per spatium temporis lege definitum, praescriptionem ita compleri, ut dominium in rem praescriptam transferatur a priori uero domino in alium etiam in foro conscientiae: neque post eam completam, manere obligationem restituendi rem possessam: quantumcumque possidens euidenter sciat alienam fuisse. Hanc tenet Sotus lib. 4. De iust. & iure quae st. 5. art. 4. & cum eo alii citatis Couar. ad regul. Possessor par. 3. §. 2. num. 3. & recentiores communiter. Probat autem ex eo, quod praescriptio completa, ex lege 1. De usufructu sit acquisitio dominij. Unde sequitur, quod per eam res aequatur esse aliena, & restitutioni obnoxia. Deinde si quid esset propter quod negari debeat leges civiles de praescriptione locum habere in conscientia, maximè esset: vel quod sint iniustae, vel quod foueant peccatum, vel quod aduersentur rectae rationi. Quorum primum

301. *dei non potest: quia lata sunt iusta de causa, quæ est bonum publicum exigens talem modum acquirendi, ne dominia rem semper maneat incerta; & infinita multitudo litum exoritur. Nec item secundum, quia id nimis contingere prescriptioni bonæ fidei, de qua tantum loquimur, manifestum est ex eo, quod sit per factos canones approbata, ut patet ex supradictis. Nec denique tertium: quia iatio dicitur, Principem posse per suas leges subditum, etiam absque ipsius culpa, priuare dominio suæ rei, si bonum commune ita fieri postulet: sicut propter causam paulo ante tactam, postulat per prescriptionem completam acquiri dominium.*

Nec est quod quis obijciat postquam constiterit rem esse alienam cessare bonam fidem, qua innititur prescriptio. Nam post completam prescriptionem, constare quidem potest rem fuisse alienam, sed ille qui prescripsit verè, bonaque fide, indicat iam esse rem suam, quæ fuit aliena.

Ceterum allata propositio tam quoad directum dominium, quam quoad vtile locum habet: tum quia vtrumque ius absolute, & sine restrictione loquitur de dominio. Tum quia in cap. Clerici 16. quæst. 3. dominium per prescriptionem acquisitum vocatur proprietas: quo nomine dominium directum solet significari.

301. Posterior propositio est: prescriptionem non ita tollere restituendi obligationem, quin aliquando ea recurrere possit per restitutionem in integrum: quia si rem suam amisit, restituitur in illius dominium autoritate Iudicis. Hæc patet per latius tradita à Couarr. ad reg. Possessor. 3. part. § 3. nempe, quod minoribus iustis qui nondum attigerunt 25. annum, Ecclesiis, aliisque pijs locis, tale remedium concedatur, etiam si prescriptio fuerit 40. annorum, ac ipsis scientibus ac valentibus resistere, facta sit. Concedatur, inquam, per quatuor annos postquam sciuerint contra se completam esse prescriptionem. Concedatur item maioribus ætate in decem & 20. annorum prescriptione, dummodo probent eam sua iusta, ac probabilis ignorantia, aut omnino absque negligentia sua, eam contigisse. Qui etiam habent quatuor annos ad vitandam tali remedio postquam sciuerunt completam contra se prescriptionem. Leges & auctores ex quibus hæc, in foro externo tractari solita, habentur, videri possunt apud eundem Couarr. aut apud Molinam in ante memorata disput. 88.

TRACTATUS IV.

De obligatione ad restitutionem in ordine ad diuersas eius species.

302. **C**um restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quo satisfaciunt proximo à nobis læso in suis bonis; tot illius primariæ species constituuntur; quod bonorum in quibus proximus lædi potest. Ea autem sunt vel interna, vt bona animæ, & corporis: vel externa, vt bona honoraria & pecuniaria; ideoque vna restitutio dicitur esse damni illati in bonis animæ, altera illati in bonis corporis; tertia illati in bonis honorariis, & quarta illati in bonis pecuniariis: ad quas singulas est sua specialis obligatio, quæ restat consideranda, vt intelligatur quid ultra antedicta, cuique earum sit proprium ac peculiare.

CAPVT XXI.

De obligatione ad restitutionem damni illati in bonis animæ.

SUMMARIUM.

302. Varietas bonorum animæ, & quæ sit obligatio ad restitutionem damni illati in bonis animæ naturalibus.
303. De obligatione eius qui alteri causa est ignorantia.
304. Lædi potest proximus in bonis animæ supernaturalibus directè, aut indirectè; positivè, aut negativè, inducendo ad malum, ac reuocando à bono.
305. Graue est peccatum lædenti proximum in bonis spiritualibus.
306. Aliquando licet reuocare proximum à bono spiritali, vt ab ingressu religionis.
307. Obligatio illius qui vi, dolo, aut fraude nocet proximo in bonis spiritalibus.
308. Non est eadem illius, qui sine vi, dolo, aut fraude nocuit.

Valerij Tom. I. Pars II.

309. Obligatio illius, qui alium retraxit à religione.

302. **B**ona animæ quædam sunt naturalia, seu infusa nobis à natura: vt memoria, intellectus, & voluntas: quædam verò acquisita: quæ rursus vel parua sunt nostro labore, vt scientiæ & artes; vel nobis diuinitus infusa: vt gratia iustificans, fides, charitas, & bona Spiritus sancti. Sed vt Petrus à Navarr. ex Caiet. & quibusdam alijs notat in lib. 2. de restit. cap. 2. dubi. 1. num. 4. (& sequitur Molina de iust. & iure tract. 4. disput. 50. num. 1.) quoniam eadem profus, in hac materia ratio est bonorum animæ naturalium, ac corporeorum bonorum: quandoquidem vt quisque ius habet iustitia, ne lædatur in corpore, ita & ne lædatur in anima: ideo fit vt de obligatione ad restitutionem damni illati proximo in bonis animæ naturalibus nihil occurrat specialiter dicendum: sed satis sit in genere monere, ad eam debere applicari, quæ dicuntur de obligatione ad restitutionem damni illati proximo in bonis corporis.

Vnde multa inferre licet, nonnulla in exemplum proposuisse sufficiet. Primum est: quod non minus, quam si manum abscidisset, qui potionibus vel dæmonum præstigijs aliquem redderet mente captum, teneatur restituere quantum æstimabitur tale damnum prudentis arbitrio, attentis omnibus circumstantiis concurrentibus: ac etiam resarcire omnia alia damna, si quæ sint vltius inde secuta.

Secundum est: quod ille qui causa fuerit culpabiliter, vt alius per ignorantiam, aut vim vel metum peccet, teneatur damna illi aut alijs ita se secuta resarcire, itaque eorum dem cautè iniusta. Ad didi, culpabiliter, quia in eo casu excusatus à culpa, excusabitur & à pœna obligationis restituendi, quam diu laborauerit tali ignorantia. Quæ cessante, quia cessante excusatio: damna quæ deinceps sequentur ex tali causa, imputantur illi; nisi caret quantum potest eam tollere: informando scilicet de veritate, eum qui peccat per ignorantiam: & restituendo libertati suæ illum qui per metum aut vim inducitur ad peccatum.

303. Tertium est: eum qui falsam doctrinam docuit teneri lege iustitiæ proximum reuocare ab eo errore, & restitutione resarcire damnum quod illi intulit, nisi forte voluntariè deceptus sit, vt potest multis contingere, qui auidi nouitatum, & prurientes auribus in hæresim pertrahuntur, quia volenti non fit iniuria: aut nisi deceptus aliunde cognoscat veritatem, cui ex malitia nolit adherere: nam tunc error ipsius non tribuitur amplius deceptor, nisi hic forte animum illius ad errorem inflexerit variis suasionibus; tunc enim tenebitur ipsam reuocare ab errore, quantum in se fuerit: tollendo inclinationem in talem errorem, quam ei suis suasionibus impressit.

Quantum est: eum qui habens docendi officium, suâ negligentia discipulum seu tyronem ignorantem fecit: siue docere debuisset scientiam, vt Theologiam, vel Philosophiam: siue artem liberalem vt Grammaticam vel Rethoricam: siue artem mechanicam vt texendi, suendi &c. teneri non modo damna inde secuta resarcire: sed etiam vilem illam doctrinam & cognitionem tradere, ei quem ex officio erudire debuit. Secus autem esset si quis non debuit docere ex officio. Nam is omittens docere verum, etsi peccet contra charitatem, quando cognitio est supernaturalis proximo necessaria ad æternam salutem: non peccat tamen contra iustitiam; & ideo nec incurrit obligationem ad restitutionem, quæ est actus iustitiæ commutatiuæ. Immo quando est cognitio naturalis alicuius scientiæ, vel artis; ille qui non tenetur ex officio illam docere, potest prudenter occultare, & suis filijs eam tradere. Nam neque ex iustitia, cum non accipiat stipendium, neque ex charitate, cum non sit extrema necessitas, tenetur illam manifestare; nisi quid occurrat simpliciter necessarium in rebus, vt quando communibus remedijs, vel aliâ viâ subueniri non possent presenti necessitati. In quo casu nolle docere modus qui-
dam esset iniustus conspirationis & monopolij.